

HOSAM EL HAMALAVI Revolucije su neizbježne

Ne kažem da je idealno vrijeme za revolucionare. Ali Sisijev režim je u krizi. Što će se dogoditi, ovisi o brojnim varijablama. I dalje sam član Revolucionarnih socijalista, dio sam vodstva u egzilu koje pokušava ponovno pokrenuti organiziranje u Egiptu. Nastavljam pisati i razmišljati o revolucionarnim lekcijama, što i kako možemo drugačije

HOSAM EL HAMALAVI je egipatski novinar i član Revolucionarnih socijalista (RS). Političkim se organiziranjem bavi od 1990-ih, više je puta bio politički zatvorenik, a zbog aktivizma nije dobio posao na sveučilištu u Kairu. Bio je među inicijatorima Kefaye, pokreta koji je organizirao prosvjede protiv režima HOSNIJA MUBARAKA u godinama prije Arapskog proljeća. Od 2006. vodio je 'zarabawy' ('Beduin'), jedan od najpopularnijih i najznačajnijih blogova u Egiptu prije i tijekom revolucije. Danas živi u Njemačkoj, a odnedavno ponovno piše blog 'zarabawy' na Substacku.

U posljednje vrijeme na blogu puno pišete o ljevici u Egiptu i onome što je od nje ostalo. Pokušajmo proći kroz tu temu osvrćući se na vaš životni i politički put, kontekst u kojem ste se aktivirali i na to kako se on mijenjao. Kažite nam nešto najprije o djetinjstvu, kakav je bio Egipat u to vrijeme?
Rođen sam 1977., u godini koja je odredila puno toga za egipatsku ljevicu. Te smo godine imali tzv. ustanak za kruh. Trajao je dva dana, bila je to prava narodna pobuna. Mogla se pretvoriti u revoluciju, ali je ugušena, i to je bio početak kraja ljevice. S jedne strane, desio se uspon islamista – država je

isprva dopustila islamistima da rastu i djeluju kao protuteža ljevičarima i naseristima. S druge strane, kolaps ljevice imao je veze s faktorima vezanim uz nju samu, ne samo uz državnu represiju. Egipatska ljevica bila je staljinizirana od svojih početaka, pa su komunisti zapeli u svrstavanju s lokalnom buržoazijom i bili opsjednuti rješavanjem nacionalnog pitanja. To je značilo da su u vrijeme intenzivne borbe koja je mogla prerasti u revoluciju bili u sendviču: s jedne strane su bili dio pokreta, a s druge kćili njegov rast. Važno je napomenuti da se neuspjeh ustanka kojim se htjelo svrgnuti ANVARA SADATA dogodio u vrijeme kada su svi uspješni politički modeli počeli biti islamistički orijentirani. Ako ste se radikalizirali u 1960-ima, imali ste Kubu, lijeve nacionalističke pokrete na Jugu, Jugoslaviju, a još su postojale i iluzije iz Sovjetskom Savezu. Desetljeće kasnije, posebno nakon Iranske revolucije, fokus masa okrenuo se u drugom smjeru. Osjećaj je bio – ako komunisti i nacionalisti nisu uspjeli, možda islamisti hoće.

Štrajk radnica u Mahali

Stvari su se počele mijenjati 1990-ih?

Da. Nije se puno toga dogodilo 1980-ih, bila su to teška vremena u pogledu klasne borbe, industrijskih akcija nije bilo. Godine 1991. dogodile su se dvije stvari. Prva je bila početak rata protiv terorizma, koji je pokrenuo režim Hosnija Mubaraka, prvotno objavljen islamistima. Kao i svaki rat protiv terorizma, postao je rat protiv svih oblika neslaganja i otpora u društvu. Druga stvar je početak programa gospodarskih reformi i strukturne prilagodbe pod pokroviteljstvom MMF-a i Svjetske banke. Odrastajući u Kairu 1990-ih, stalno smo se osjećali kao pod okupacijom, vojska i policijske snage bile su posvuda. U tom sam periodu počeo studirati. Egipatska komunistička ljevica propala je s raspadom SSSR-a, kao student aktivist u početku sam bio dio arapskih nacionalista, ljevičar naserist.

Zatim ste se pridružili RS-u i počeli organizirati na kampusima?

Sveučilišni kampusi bili su relativno slobodni za organiziranje. Međutim, ako ste skandirali protiv Mubaraka, bili ste u nevolji. Nije se smjelo ni šapnuti njegovo ime. Pridružio sam se RS-u 1998. godine. RS vuče iz trockiističke tradicije, koja je u Egiptu uvijek bila slaba. Ali raspad Sovjetskog Saveza dao nam je moralno opravdanje za iznošenje naših

ideja i pokušavali smo graditi novi pokret. Bili smo mladi i neiskusni, ali pravi poticaj za nas kao pokret i općenito za disidentstvo u Egiptu došao je 2000., s izbijanjem palestinske Druge intifade.

Palestina je uvijek važna u raspirivanju prosvjeda u Egiptu – zašto?

Da, uvijek. Postoji desničarski diskurs u zapadnjačkoj akademskoj zajednici koji pokušava prikazati Palestinu kao opijum arapskog naroda, hoće reći da arapski režimi koriste Palestinu kako bi skrenuli pozornost masa od domaćih problema i sveli sve na brbljanje o Izraelcima i Amerikancima. To je možda bilo točno prije 1967., ali s porazom arapskih režima koji su zagovarali palestinska prava postalo je jasno da su ti zagovarači bili lažljivci ili u najboljem slučaju nesposobni. Istovremeno, arapski režimi nisu olako shvaćali bilo kakav propalestinski aktivizam jer jednom kada se počnete organizirati u znak solidarnosti s Palestincima, počinjete povlačiti i paralele između Palestine i onoga što se događa u vašoj zemlji. Druga intifada pokrenula je najveće prosvjede koje sam dotad vidio u Egiptu, najveće od ustanka 1977. godine. U to je vrijeme i Al Jazeera širila slike palestinskog otpora, intifadu smo prvi put gledali uživo i to je pomoglo u stvaranju domino-efekta prosvjeda.

Jesu li se prosvjedima pridružili sindikati? Kako su oni funkcionirali u to vrijeme?

U Egiptu postoje strukovni sindikati i opći sindikati. Strukovni su oni koji organiziraju farmaceute, liječnike, odvjetnike, novinare, uglavnom profesije srednje klase. Opći su uglavnom za radničku klasu. Povijesno gledano, od 1957. potonjima je dominirala država, uspostavljena je piramidalna struktura s Općom federacijom sindikata na vrhu, koja je uključivala birokrate koje imenuje država i koji zapravo ne predstavljaju radnike. Kod strukovnih sindikata uvijek je bilo manevarskog prostora, i oni su se pridružili prosvjedima 2000-ih. Vlada je lomila prosvjede i tad sam prvi put bio otet, pritvoren i mučen. Prosvjedi su ponovno izbili 2002., s tzv. operacijom Obrambeni štit i masakrima na Zapadnoj obali. Revolt na sveučilištu u Kairu tad je prozvan Intifadom sveučilišta u Kairu. Tad sam prvi put u životu čuo tisuće ljudi kako skandiraju protiv Mubaraka, a bio sam i ponovno uhićen. Nakon invazije na Irak 2003. imali smo nove masovne prosvjede, tada je Tahrir bio preuzet na dva dana. Zid straha pomalo se počeo rušiti.

Pišete kako su te godine mobilizacije oko regionalnih pitanja oživjele uličnu politiku u Egiptu. Omogućile su i pokretanje Kefaye. Recite nam nešto više o Kefayi?

To je arapska riječ za 'dosta'. Bio je to krovni pokret protiv Mubaraka. Počelo je s prvim prosvjedima 2004. godine. Nismo privukli puno ljudi, uglavnom su to bili aktivisti srednje klase. Međutim, bili smo uporni, nastavili smo se organizirati i učinkovito smo koristili nove medijske alate. Istodobno, industrijske akcije počele su malo-pomalo rasti od 2003., s implementacijom novog zakona o radu. Bio je to dio neoliberalnog paketa reformi, u ime fleksibilizacije tržišta itd. Stalno smo pokušavali naći način kako da povežemo te borbe s našim prosvjedima.

Štrajkovi iz decembra 2006., prozvani Zimom radničkog nezadovoljstva, započeli su štrajkom 3000 radnica u tvornici Ghazl El Mahala, u srcu delte Nila, najvećoj tekstilnoj tvornici na Bliskom istoku.

Svjedočili ste tom štrajku, koliko je bio značajan?

Čim su radnice u Mahali započele štrajk, on se proširio na čitavu tekstilnu industriju. One su bile te koje su pokrenule Zimu radničkog nezadovoljstva. Štrajkale su sve tekstilne tvornice, a uskoro su se uključili i drugi sektori, štrajkali su svi u državi osim vojske i policije. U svakoj tvornici u koju sam ušao čuo sam ljude kako govore: «Vi-

Kefaya je arapska riječ za 'dosta'. Bio je to krovni pokret protiv Mubaraka. Počelo je s prvim prosvjedima 2004. Nismo privukli puno ljudi, uglavnom su to bili aktivisti srednje klase. No nastavili smo se organizirati i učinkovito smo koristili nove medijske alate

djeli smo da radnice u Mahali štrajkaju, pa smo odlučili štrajkati. Čitali smo da radnice u Mahali štrajkaju, pa smo odlučili štrajkati.' Bio je to najveći i najduži štrajk u Egiptu od 1946. godine. Brojni članovi RS-a bili su novinari pa smo vijesti o tome širili najširoj mogućoj publici, ali smo pokušali i povezati vođe radničkih akcija, iako oni nisu bili članovi RS-a. Iz tih štrajkova počele su nicati nove mreže.

Navijač ste Zamaleka. Sredinom 2000-ih počeli su se organizirati i nogometni ultrasi, Zamalekovi Ultras White Knights (UWK) i Al Ahlijevi Ultras Ahlavi. I ultrasi su kasnije odigrali važnu ulogu u revoluciji?

UWK i Ahlavi počeli su se organizirati 2007. godine. U početku je to bilo više iz ljubavi prema nogometu. Ali život uvijek nađe put, politika uvijek nađe put. Te su mreže uključivale različite skupine mladih ljudi, ne samo revolucionare, već i reacionare i elitu. Međutim, mnogi ultrasi iz gradske sirotinje i radničke klase počeli su se više lijevo politizirati, naročito kada je izbila revolucija. Ultrasi su u njoj stajali u prvom redu, znali su se obračunati s policijom, unijeli su kulturu skandiranja i pjesme u prosvjede i odigrali herojsku ulogu. Ali čak i prije Tahrira i izravne uloge ultrasa, kultura prosvjeda u Egiptu bila je pod velikim utjecajem nogometa. Primjerice, glavni slogan radnica u Mahali bio je: 'Gdje su muškarci? Žene su ovdje!' Sramotile su njime svoje muške kolege zato što im se nisu pridružili u štrajku. 'Gdje su novinari? Heroji su ovdje!' izvorni je slogan sa stadiona, a radnice su ga izmijenile.

Bijes u društvu

Do 2011. narod Egipta je štrajkao i prosvjedovao, pokretale su se nove inicijative, alternativni mediji. Sve je to kulminiralo Tahrinom i revolucijom. Kako sada gledate na Tahrir i vojni udar koji se dogodio dvije godine nakon revolucije?

Početak revolucije bio je vrhunac ljevice. Industrijskih je akcija bilo posvuda, prosvjedi su bili jaki, svi su regrutirali nove ljude i rasli. Srednjoškolci su me tražili knjige o MARXU. Znao sam se uhvatiti kako plačem, prisjećao sam se svoga odrastanja, koliko smo bili izolirani kao ljevičari, a sada su ljudi posvuda postavljali pitanja o ljevici, htjeli su se organizirati. Revolucija je kooptirana i ugušena, a egipatska ljevica kasnije je napravila groznu stvar – svi osim RS-a podržali su vojni udar. Tijekom udara vlada je ušla i poklala islamiste, a čim su to učinili, usmjerili su se prema ljevičarima. Kako se približava deseta godišnjica tog događaja, možemo se zapitati što se dogodilo s ljevicom, ali bolje pitanje bi bilo što se dogodilo s politikom u Egiptu. Kontrarevolucije ne vraćaju stari poredak, režim koji je izašao iz krvoprolića 2013. je novi režim.

Koja je razlika između Sisijeva i Mubarakova režima?

Mubarak je upravljao neslaganjem i otporom, SISI ga iskorjenjuje. Potpuno je uništio civilno društvo, nemamo alternativne političke stranke, sigurnosne službe i vojska društvo mikropoliciraju svakodnevno i direktno. Pa ipak, Sisi nije nedodirljiv. Ta

I prije Tahrira i izravne uloge ultrasa, kultura prosvjeda u Egiptu bila je pod velikim utjecajem nogometa. Tako je glavni slogan radnica u Mahali bio: 'Gdje su muškarci? Žene su ovdje!' Sramotile su njime svoje muške kolege zato što im se nisu pridružili u štrajku

mu je formula mogla funkcionirati sve dok novac pada s neba, iz zaljevskih zemalja i sa Zapada. Ali stvari su počele biti jako ružne s gospodarskom krizom prije dvije godine. Popularnost mu je opako pala i užasno je puno bijesa u društvu. Ako stvari eksplodiraju, nema tampon zone koja bi zaštitila Sisija. Zato je odlučio pokrenuti nacionalni dijalog s oporbom, istom onom čiju je bazu moći uništio. Sada želi da ga zaštite od naroda. Ako sutra izbije revolucija ili neki spontani masovni nemiri, bit će im teško. Ne kažem da je idealno vrijeme za revolucionare. Represija je i dalje tu – od početka nacionalnog dijaloga više je ljudi privedeno nego pušteno iz zatvora. Želim reći da je Sisijev režim u krizi. Što će se dogoditi, ovisi o brojnim varijablama – hoće li zaljevske monarhije potpuno odustati od njega ili ne? Gdje je Zapad? Navijaju za Sisija u ime borbe protiv ilegalnih migracija i terorizma, ali hoće li se to nastaviti? To su važna pitanja.

A ljevica u ovom trenutku?

Većina lijevih stranaka je uništena. Neke postoje samo na papiru, nisu sposobne za mobilizaciju. RS je teško pogođen, brojni naši članovi su stalno po zatvorima. Ono što stvarno ubija organizaciju nije samo represija, nego i demoralizacija. Ima tračaka nade u organiziranju strukovnih sindikata, u posljednje su vrijeme aktivniji sindikati odvjetnika, novinara, inženjera. Vjerujem da u ovim malim borbama postoji način da se ide naprijed, preuzeti sindikat ovdje, sindikat ondje.

Što je s vama i vašim radom, čime se trenutno bavite?

Egipat sam morao napustiti 2015., od 2017. živim u Njemačkoj. I dalje sam član RS-a, dio sam vodstva u egzilu koje pokušava ponovno pokrenuti organiziranje na terenu u Egiptu. To možemo zahvaljujući tehnologiji. Ovdje mogu slobodno govoriti o stvarima o kojima moji drugovi kod kuće ne mogu i trudem se maksimalno koristiti tu mogućnost. Nastavljam pisati i razmišljati o revolucionarnim lekcijama, što i kako možemo drugačije. Revolucije su neizbježne, strukturni razlozi zbog kojih se dogodila 2011. i dalje su tu, ako ne i gori. Kada se dogodi neka nova revolucija, a vjerujem da hoće, možda i moj rad može biti u njenom službi. ■